

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

САВЕЛЬЄВА ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

УДК 349.42 (477)

ПРЕДМЕТ АГРАРНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор **Шульга Михайло Васильович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри земельного та аграрного права, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Єрмоленко Володимир Михайлович**, Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука;

кандидат юридичних наук **Білінська Ольга Володимирівна**, Червонозаводський районний суд м. Харкова, суддя.

Захист відбудеться 31 січня 2017 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано 29 грудня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Уркевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Реалізація «Стратегії сталого розвитку □Україна – 2020□», схваленої указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, зумовлює необхідність реформування аграрних відносин шляхом формування державної аграрної політики, спрямованої на вдосконалення сфери інноваційного, екологічно безпечного аграрного господарювання й диверсифікації видів економічної діяльності в межах сільських територій, впровадження сільськогосподарської біоенергетики й забезпечення соціальних змін на селі.

Не менш важливим чинником, що також підтверджує актуальність обраної теми дисертації, виступає формування в сучасній доктрині аграрного права України орієнтованої на практику забезпечення сталого розвитку аграрної сфери концепції предмета вітчизняного аграрного права, реалізація якої стане запорукою прогресивного розвитку села, продовольчої безпеки населення держави, захисту прав жителів сільських територій в нових умовах державотворення та процесу євроінтеграції.

У сучасних умовах трансформація предмета аграрного права зумовлена появою в його структурі якісно нових видів суспільних відносин, що виникають у зв'язку з: необхідністю забезпечення сталого розвитку всієї аграрної сфери в державі шляхом запровадження нових форм аграрного господарювання, використання інноваційних технологій у сільськогосподарському виробництві, стимулювання розвитку біоенергетики, сільського туризму, диверсифікації сільськогосподарської діяльності, інформаційних відносин в аграрній сфері, а також виконанням міжнародних зобов'язань України в цій сфері.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи складають праці представників вітчизняної й зарубіжної юридичної науки різних історичних періодів у галузі теорії права, філософії права, аграрного, земельного, екологічного, господарського, міжнародного, трудового, цивільного права та інших юридичних наук, авторами яких є: Д. М. Азмі, С. С. Алексєєв, В. І. Андрейцев, М. І. Байтін, Н. О. Багай, Г. І. Балюк, О. В. Білінська, Є. М. Білоусов, С. О. Боголюбов, А. Г. Бобкова, М. М. Веденін, Ю. О. Вовк, М. Я. Ващишин, О. М. Вінник, Б. О. Воронін, Я. З. Гаєцька-Колотило, В. М. Гайворонський, Н. Д. Гамільтон, О. В. Гафурова, А. П. Гетьман, О. В. Дзера, В. М. Єрмоленко, В. П. Жушман, Д. В. Задихайло, А. М. Земко, І. І. Каракаш, Т. О. Коваленко, Т. Г. Ковальчук, Г. С. Корнієнко, В. М. Корнієнко, М. І. Козир, М. В. Краснова, І. П. Кузьмич, П. Ф. Кулинич, В. І. Курило, Т. В. Курман, С. І. Максимов, Н. Р. Малишева, В. К. Мамутов, С. І. Марченко, В. С. Мілаш, А. М. Мірошніченко, В. В. Носік, О. Ю. Піддубний, М. І. Палладіна, О. М. Пащенко, О. В. Петришин, С. П. Погребняк, О. О. Погрібний, С. М. Прилипко, П. М. Рабінович, М. П. Раджоньєрі, В. І. Семчик, В. П. Станіславський, А. М. Статівка, Н. І. Титова, О. М. Туєва, В. Ю. Уркевич, Р. Й. Халфіна, М. В. Цвік, М. М. Чабаненко, В. С. Шелестов, М. В. Шульга, Ю. С. Шемшученко, В. З. Янчук, І. В. Яковюк та ін.

У дисертації також використано праці представників інших наукових напрямів (агроекології, економіки, природознавства): В. І. Вернадського, Б. Й. Пасхавера, О. Л. Попової, А. В. Лісового та ін.

Нормативну основу дослідження становить аграрне, земельне, екологічне, господарське, податкове, трудове, цивільне законодавство України, законодавство ЄС, що регламентує функціонування суспільних відносин в аграрній сфері. Під час роботи стали у нагоді також статистичні дані, практика застосування чинного законодавства в сфері регулювання аграрних відносин, а також міжнародно-правовий досвід регламентації цих відносин.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок, низка суттєвих проблем предмета аграрного права України в умовах забезпечення сталого розвитку аграрної сфери так і не отримала належного висвітлення на рівні дисертацій. Йдеться, зокрема, про трансформацію структури предмета аграрного права в процесі проведення сучасної аграрної реформи, функціонування нових суб'єктів аграрних відносин, відродження сільських територій в умовах політики децентралізації та реформи державного управління, вплив процесу євроінтеграції на перетворення в аграрній сфері України тощо.

Вищевикладене дає підстави вважати, що тема запропонованої дисертації є актуальною, на вимогу часу і суспільства, а результати дослідження слугуватимуть подальшому вдосконаленню аграрного права України й практики застосування аграрно-правових норм.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації 0111U000962). Тема роботи затверджена й уточнена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 5 від 26 грудня 2014 р. і протокол № 9 від 18 березня 2016 р. відповідно).

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у визначенні сутності предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку, а також формулюванні наукових висновків і пропозицій, що сприятиме зміцненню системних засад предмета аграрно-правового регулювання, уточненню його меж і підвищенню ефективності застосування форм аграрного права.

Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання дисертації:

- з'ясувати сучасні наукові підходи щодо сутності предмета аграрного права, а також виокремити основні періоди трансформації предмета аграрного права в контексті реформування аграрних відносин;
- розкрити структуру предмета аграрного права;

- визначити межі предмета аграрного права України;
- прослідкувати вплив права ЄС на формування предмета сучасного аграрного права України;
- надати правову характеристику та провести класифікацію сучасних аграрних відносин як складової предмета аграрного права України в умовах формування сталого розвитку аграрної сфери в державі;
- встановити шляхи вдосконалення правової регламентації аграрних відносин в умовах реалізації концепції сталого розвитку.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що складаються в процесі функціонування аграрної сфери в Україні.

Предметом дослідження є предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку.

Методи дослідження. В основу методології даної дисертаційної роботи покладено комплексний підхід до аналізу питань предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку. Для повного і всебічного розкриття теми було використано філософські, загальнонаукові й спеціальні методи пізнання: діалектичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний, формально-юридичний, герменевтичний, юридичного прогнозування.

На всіх стадіях дослідження застосовувався діалектичний метод з метою визначення сутності, особливостей і специфіки предмета аграрного права в умовах сталого розвитку, трансформації його структури. За допомогою історико-правового методу досліджувалась еволюція відносин у досліджуваній сфері, зокрема, реформування аграрних відносин. Завдяки порівняльно-правовому методу розкрито особливості правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні та Європейському Союзі, а формально-логічному – сформульовані дефініції таких конструкцій, як «аграрна сфера», «предмет аграрного права України», «сталий розвиток сільських територій». Системно-структурний метод став у нагоді при аналізі трансформації структури сучасних аграрних відносин і безпосередньо предмета аграрного права, а формально-юридичний і герменевтичний методи дозволили встановити та зіставити зміст окремих приписів аграрного законодавства України. Метод юридичного прогнозування дозволив з'ясувати перспективи розвитку й удосконалення аграрного права та законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця дисертація є першою у вітчизняній юридичній доктрині України науковою працею, в якій розкрито сутність предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку. На підставі системного аналізу правової регламентації аграрних відносин обґрунтовано нові наукові положення й пропозиції з удосконалення нормативно-правової бази з цих питань, що зумовлюють їх новизну й виносяться

на захист.

У дисертації вперше:

– встановлено конститутивні ознаки предмета аграрного права, що визначають суспільну цінність аграрних відносин у процесі забезпечення сталого розвитку аграрної сфери й межі аграрно-правового регулювання, а також дозволяють сформулювати цілісне уявлення про предмет аграрного права як самостійної галузі в системі права України;

– виокремлено основні періоди трансформації предмета вітчизняного аграрного права, зумовленої реформуванням суспільних відносин в аграрній сфері: 1990 – 1996 рр. – модернізація аграрних відносин, пов'язана з початком аграрної реформи; 1996 – 2005 рр. – перетворення традиційних виробничих аграрних відносин й формування аграрного сектору ринкового типу; 2005 – 2014 рр. – інтенсифікація розвитку міжнародних аграрних відносин, зумовлена членством України у Світовій організації торгівлі й започаткуванням процесів євроінтеграції; з 2014 р. дотепер – формування та впровадження економіко-правової концепції сталого розвитку аграрної сфери в умовах асоціації України з Європейським Союзом;

– запропоновано визначення конструкції «аграрна сфера» як системоутворюючої категорії предмета аграрного права, під якою пропонується розуміти сферу виникнення, зміни та припинення аграрних суспільних відносин між суб'єктами в процесі функціонування аграрного сектору економіки й сільських територій, агроландшафтів, агробіоценозів і агроєкосистем, задіяних в сільськогосподарській і тісно пов'язаній з нею діяльності;

– обґрунтовано, що біоенергетичні відносини в структурі предмета аграрного права України виступають невід'ємним компонентом аграрної сфери та спрямовані на забезпечення ефективного розвитку аграрного сектору й підвищення енергетичної незалежності держави;

– з'ясовано, що відносини у сфері агролісівництва входять до складу аграрних відносин, які виникають, реалізуються та припиняються в процесі організації, управління й безпосереднього здійснення суб'єктами господарювання виробництва сільськогосподарської продукції рослинного походження для власного споживання та/або її реалізації (у тому числі для переробки на харчову продукцію або сировину) з використанням лісових багаторічних рослин на основі сталого землекористування.

Удосконалено:

– науковий підхід, згідно з яким реалізація загальносвітової концепції сталого розвитку виступає об'єктивним фактором трансформації предмета аграрного права України у зв'язку з виконанням нею міжнародних правових зобов'язань із регулювання суспільних відносин в аграрній сфері на засадах раціонального використання природних ресурсів і зменшення техногенного впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище в поєднанні із забезпеченням соціально-економічного добробуту жителів сільських територій і продовольчої

безпеки як в окремій державі, так і в світі в цілому;

– дефініцію конструкції «предмет аграрного права України», під якою пропонується розуміти суспільні відносини, що виникають, реалізуються й припиняються в межах аграрної сфери на підставі суб'єктивних прав і юридичних обов'язків їх суб'єктів у процесі організації та функціонування аграрного сектору економіки й аграрного ринку, формування та реалізації державної аграрної політики, а також здійснення аграрного господарювання (в тому числі в галузі рослинництва, тваринництва, аква- та марікультури, агролісівництва й сільськогосподарської біоенергетики) на засадах сталого розвитку;

– критерії класифікації сучасних аграрних відносин як предмета аграрного права України, до яких слід відносити: а) рівень правової регламентації; б) ступінь однорідності; в) спосіб державного впливу на аграрні відносини; г) об'єктний та суб'єктний склад відносин; д) тривалість їх функціонування; е) локалізацію; є) напрями державної аграрної політики; ж) види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; з) цільову спрямованість; и) галузі аграрного сектору;

– теоретичний підхід, відповідно до якого аграрні інформаційні відносини як складова предмета сучасного аграрного права, виникають і функціонують з приводу: (1) забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам доступу до окремих видів необхідної їм інформації; (2) інформаційного обміну в процесі функціонування системи моніторингу аграрного ринку; (3) розвитку системи сільськогосподарського дорадництва; (4) міжнародного інформаційного співробітництва в аграрній сфері;

– теоретичне положення, відповідно до якого перспективним напрямом удосконалення правової регламентації аграрних відносин виступає реформування аграрного законодавства України з метою закріплення механізму правового регулювання суспільних відносин, завдяки виникненню і реалізації яких стають можливими: а) відродження депресивних сільських територій; б) забезпечення сталого розвитку таких територій; в) диверсифікація сільськогосподарської діяльності; г) стимулювання розвитку сільськогосподарських біотехнологій; д) розвиток агролісівництва; е) функціонування сільськогосподарської біоенергетики; є) здійснення державно-приватного партнерства в аграрній сфері тощо.

Отримали подальший розвиток науково-теоретичні ідеї, положення, висновки й рекомендації стосовно:

– основних елементів суспільних відносин як структуроутворюючих складників предмета аграрного права, зокрема, це: а) суб'єкти аграрних відносин; б) об'єкти, з приводу яких ці відносини виникають, реалізуються й припиняються; в) зміст аграрних відносин; г) сфера, в якій функціонують останні; д) спільна мета, що об'єднує суб'єктів аграрних відносин в межах своєї діяльності – налагодження сталого сільськогосподарського виробництва, участь у формуванні

економічно ефективного та соціально спрямованого аграрного сектору економіки й забезпечення продовольчої безпеки населення держави;

– існування в системі предмета аграрного права таких елементів, як предмет аграрно-правової норми, предмет аграрно-правового інституту й предмет галузі аграрного права;

– доцільності вдосконалення вітчизняного законодавства, зокрема, з метою забезпечення ефективної правозастосовної практики регулювання аграрних суспільних відносин у державі запропоновано внести зміни до Класифікатора галузей законодавства України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 2 червня 2004 р. № 43/5, в частині назви розділу «Сільське господарство та агропромисловий комплекс» в наступній редакції: «Аграрне законодавство».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній роботі висновки, положення, пропозиції й рекомендації є певним внеском у теорію аграрного права, що може слугувати вдосконаленню аграрного законодавства України.

Положення й висновки дисертації можуть бути застосовані:

а) у *нормотворчій діяльності* – при розробці нового й удосконаленні чинного законодавства України, проведенні систематизації аграрного законодавства;

б) у *науково-дослідницькій сфері* – у процесі подальшого дослідження проблем предмета сучасного аграрного права;

в) у *навчальному процесі* – при підготовці навчальних програм і відповідних спецкурсів у вищих юридичних закладах освіти, написанні підручників і навчальних посібників з аграрного права, викладанні навчальної дисципліни «Аграрне право», а також науково-дослідницькій роботі студентів;

г) у *правозастосовній сфері* – для підвищення ефективності застосування норм аграрного права в процесі забезпечення сталого розвитку аграрної сфери.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи обговорювалися і були схвалені на засіданнях кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Окремі положення і пропозиції, висвітлені у дисертації, доповідалися на таких міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і «круглих столах», як: «Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права» (м. Харків, 24 травня 2013 р.), «Дванадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 8 – 9 листопада 2013 р.), «Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.), «Фактори юридичного прогресу: наука та практика» (м. Базель, 16 травня 2014 р.),

«Верховенство права та правова держава» (м. Ужгород, 16 – 17 травня 2014 р.), «Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі» (м. Харків, 13 червня 2014 р.),

«Тринадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 14 – 15 листопада 2014 р.),

«Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.), «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства» (м. Вінниця, 14 – 15 травня 2015 р.), «Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного і екологічного права» (м. Київ, 22 – 23 травня 2015 р.), «Чотирнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23 – 24 жовтня 2015 р.), «Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи» (м. Харків, 30 – 31 жовтня 2015 р.), «Малиновські читання» (м. Острог, 13 – 14 листопада 2015 р.).

Публікації. Основні висновки, теоретичні положення й результати дисертації відображені у 20-ти наукових працях, з яких 7 статей опубліковано в наукових фахових виданнях, у тому числі одна – у виданні іноземної держави, а також тезах доповідей, представлених на 13-ти наукових конференціях і «круглих столах».

Структура дисертації зумовлена предметом, цілями та завданнями дослідження, логікою і послідовністю розкриття теми й викладення результатів. Вона складається зі вступу, 2-х розділів, що містять 8 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 220 сторінок, у тому числі основного тексту – 174 сторінки. Список використаних джерел налічує 360 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, розкрито її зв'язок з науковими програмами, визначено мету й завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, теоретичне підґрунтя, висвітлено отримані внаслідок наукових пошуків основні результати дослідження, їх наукову новизну, теоретичне й практичне значення, наведено відомості про апробацію одержаних результатів і публікації за темою дисертації, структура й обсяг роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні підходи до розуміння предмета аграрного права України» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Розвиток наукових поглядів щодо сутності предмета аграрного права»* на підставі системного аналізу результатів наукових досліджень представників вітчизняних і зарубіжних наукових шкіл обрано методологічний підхід до розуміння категорії «предмет правового регулювання» і встановлено домінуючі та дискусійні в аграрно-правовій науці позиції щодо сутності предмета аграрного права України.

З'ясовано, що предмет визначається як: по-перше, суспільні відносини, що виникають, змінюються й припиняються у зв'язку з реалізацією суб'єктивних прав та виконанням юридичних обов'язків при провадженні господарської діяльності з виробництва продукції сільського, лісового

й рибного господарства; по-друге, комплекс суспільних відносин (земельних, майнових, трудових, членських, соціальних, організаційно-управлінських, фінансових, деліктних та інших), які виникають в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки й реалізації сільськогосподарськими товаровиробниками, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання, органами державної влади та органами місцевого самоврядування; по-третє, аграрні й тісно з ними пов'язані відносини (у сфері матеріально-технічного забезпечення, соціального розвитку села, продовольчої безпеки тощо) і, по-четверте, аграрні правовідносини.

Найбільш обґрунтованим автором вважається перший науковий підхід, і разом з цим акцентується увага на розширенні меж предмета аграрного права України в умовах потреби реалізації концепції сталого розвитку.

Підрозділ 1.2 «Концепція предмета аграрного права в умовах проведення сучасної аграрної реформи» присвячено аналізу сучасної концепції предмета аграрного права, основу якого складають суспільні відносини, що виникають в межах аграрної сфери. Досліджено концепцію сталого розвитку аграрної сфери (агросфери). Виокремлено основні періоди трансформації предмета вітчизняного аграрного права в контексті реформування аграрних відносин і обґрунтовано, що кожен із періодів включає окремі етапи розвитку аграрних відносин. Сформульовано авторське визначення поняття «аграрна сфера» як системоутворюючого елемента предмета вказаної галузі права.

Важливим етапом формування оновленого предмета аграрного права України та фактором забезпечення сталого розвитку аграрної сфери було запровадження з 1 січня 2016 року 17-ти Цілей сталого розвитку, проголошених в резолюції «Перетворення нашого світу: порядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року», схваленої на Саміті 70-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН у м. Нью-Йорк 25 вересня 2015 року.

Аргументовано, що друга ціль резолюції – одна з ключових домінант забезпечення сталого розвитку агросфери та подальшого формування й реалізації норм вітчизняного аграрного права, а її досягнення дозволить подолати голод, забезпечити продовольчу безпеку, поліпшити кількість, поживність і якість харчування і сприятиме сталому розвитку сільського господарства.

У підрозділі 1.3 «Структура предмета аграрного права» обґрунтовано, що предмет аграрного права має системний характер, власну структуру, що підтверджується наявністю системоутворюючих елементів. Доведено існування в системі предмета аграрного права таких елементів, як предмет аграрно-правової норми, предмет аграрно- правового інституту й предмет галузі аграрного права. Встановлено структуру аграрних відносин.

Констатовано, що в умовах реформування аграрного сектору економіки об'єктивно відбувається й трансформація предмета аграрного права України. Водночас базовими в його системі залишаються відносини у сфері виробництва (традиційного, органічного, з використанням

генетично модифікованих організмів), переробки, зберігання, реалізації (збуту), експорту та імпорту якісної та безпечної сільськогосподарської продукції, а також харчових продуктів з неї виробниками такої продукції. Розвиток вказаних відносин детермінує забезпечення продовольчої безпеки держави.

Підрозділ 1.4 «Межі аграрно-правового регулювання» присвячено аналізу проблем, що стосуються критеріїв виокремлення предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку. Досліджено конститутивні ознаки предмета аграрного права України, що дало змогу уточнити межі аграрно-правового регулювання. Встановлено, що складність визначення предмета аграрного права зумовлена тісною взаємодією різних видів суспільних відносин, які виникають у процесі функціонування аграрної сфери. Крім того, розглянуто специфіку суб'єктно-об'єктного складу аграрних відносин.

Обґрунтовано, що новими видами аграрних відносин як елементів предмета аграрно-правового регулювання визнаються відносини в галузі агролісівництва, біоенергетичні відносини, аграрні інформаційні, а також відносини щодо відродження депресивних сільських територій і забезпечення їх сталого розвитку.

Підрозділ 1.5 «Вплив права Європейського Союзу на формування предмета сучасного аграрного права України» присвячено основним способам впливу права ЄС на формування предмета вітчизняного аграрного права.

Доведено, що найпоширенішим з них виступає адаптація правових норм у відповідній сфері суспільних відносин. Підтверджено, що ратифікація 16 вересня 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. детермінує подальшу адаптацію вітчизняних аграрно-правових норм до права ЄС. В умовах виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом й запровадження поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом посилюється необхідність модернізації правових норм у сфері формування й реалізації аграрної політики України з урахуванням особливостей правового регулювання відносин, що функціонують в ЄС в рамках Спільної аграрної політики та зони вільної торгівлі.

Розділ 2 «Правовий аналіз сучасних аграрних відносин у контексті сталого розвитку аграрної сфери» складається з трьох підрозділів, а другий підрозділ, у свою чергу, включає чотири пункти.

У підрозділі 2.1 «Поняття й класифікація аграрних відносин» досліджено правову природу та проведено класифікацію сучасних аграрних відносин.

На підставі системного аналізу законодавства, що регулює аграрні відносини, й особливостей сільськогосподарської діяльності, доведено нагальність і необхідність перегляду усталених

поглядів науковців на сутність категорії «аграрні відносини», якими в сучасних умовах автором пропонується вважати суспільні відносини, що виникають, реалізуються й припиняються в межах аграрної сфери в процесі організації та функціонування аграрного сектору економіки й аграрного ринку, формування та реалізації державної аграрної політики, а також здійснення аграрного господарювання (наприклад, в галузі рослинництва, тваринництва, аква- та марікультури, агролісівництва й сільськогосподарської біоенергетики тощо) на засадах сталого розвитку.

Підрозділ 2.2 «Правова характеристика окремих видів аграрних відносин, спрямованих на сталий розвиток аграрної сфери України» включає чотири пункти.

У пункті 2.2.1 «Відносини з приводу відродження та забезпечення сталого розвитку сільських територій» підкреслено, що в умовах децентралізації управління в Україні актуалізувалась проблема відродження депресивних сільських територій і забезпечення їх сталого розвитку, що в подальшому впливатиме й на трансформацію предмета аграрного права.

Обґрунтовано, що вказані відносини являють собою елементи системи аграрних відносин і входять до складу предмета аграрного права. Уточнено дефініцію «сталий розвиток сільських територій» як елемента предмета аграрного права та визначено його сутність.

У пункті 2.2.2 «Відносини в сфері ведення агролісівництва» встановлено, що одним з найперспективніших напрямів сталого розвитку аграрної сфери виступає впровадження агролісівництва як одного з видів диверсифікації сільськогосподарського виробництва, ведення якого передбачає збільшення біологічної продуктивності природних ресурсів. Доведено, що відносини, які виникають, змінюються й припиняються в процесі агролісівництва в Україні, виступають внутрішніми виробничими аграрними відносинами, які внаслідок регламентації нормами аграрного права стають складовою предмета аграрного права України.

Пункт 2.2.3 «Сільськогосподарські біоенергетичні відносини» присвячено дослідженню нових суспільних відносин, які залишаються недостатньо врегульованими. Їх виникнення зумовлене необхідністю збереження природних енергетичних ресурсів в процесі сільськогосподарської діяльності.

Аргументовано, що для вдосконалення правових норм, що регламентують сільськогосподарські біоенергетичні відносини, важливе теоретичне значення відіграє диференціація останніх на відносини: а) виробничі й тісно з ними пов'язані за участю сільськогосподарських товаровиробників; б) у сфері контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів сільськогосподарської біоенергетичної діяльності; в) щодо підготовки спеціалістів і проведення наукових досліджень для відповідної галузі сільськогосподарського виробництва; г) в сфері міжнародного співробітництва в цій царині та ін.

У пункті 2.2.4 «Аграрні інформаційні відносини» вивчено суспільні відносини, які виникають в результаті поглиблення інформаційної взаємодії між суб'єктами сільськогосподарського

виробництва, а також цих суб'єктів з органами державної влади та місцевого самоврядування, міжнародними організаціями в аграрній сфері тощо.

Підтверджено, що потреба їх розвитку та розширення зумовлені, здебільшого, низькою якістю інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з питань господарювання в ринкових умовах. Доведено, що існуюча нормативна база регламентації інформаційних відносин в аграрній сфері залишається недосконалою.

Підрозділ 2.3 «Основні напрями вдосконалення правової регламентації аграрних відносин у сучасних умовах» присвячено дослідженню перспективних напрямів удосконалення правової регламентації останніх.

Аргументовано, що нині існує необхідність у детальній правовій регламентації сучасних аграрних відносин щодо: (1) розвитку екологічно безпечного, ресурсозберігаючого сільськогосподарського виробництва, у тому числі органічного; (2) диверсифікації сільськогосподарського виробництва; (3) розширення напрямів державно-приватного партнерства в аграрній сфері; (4) створення пільгових умов для залучення інвестицій у соціальний розвиток сільських населених пунктів; (5) державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників сімейного типу, а також сільськогосподарської кооперації із застосуванням кластерної моделі; (6) функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції; (7) розвитку сільськогосподарських біотехнологій; (8) впровадження стандартів безпеки при виробництві, зберіганні, збуті та кінцевому споживанні сільськогосподарської та харчової продукції з неї; підвищення якості вітчизняної сільськогосподарської продукції відповідно до стандартів Світової організації торгівлі та ЄС; (9) зарубіжного співробітництва вітчизняних суб'єктів господарювання в аграрній сфері.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає в розкритті сутності предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку. Проведене дослідження дає можливість сформулювати нижченаведені висновки і пропозиції.

1. Реалізація загальносвітової концепції сталого розвитку виступає об'єктивним фактором трансформації предмета аграрного права України у зв'язку з виконанням нею міжнародних правових зобов'язань із регулювання суспільних відносин в аграрній сфері на засадах раціонального використання природних ресурсів і зменшення техногенного впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище в поєднанні із забезпеченням соціально-економічного добробуту жителів сільських територій і продовольчої безпеки як в окремій державі, так і в світі в цілому.

2. Аграрна сфера – це системоутворююча категорія предмета аграрного права, під якою

пропонується розуміти сферу виникнення, зміни та припинення аграрних суспільних відносин між суб'єктами в процесі функціонування аграрного сектору економіки й сільських територій, агроландшафтів, агробіоценозів і агроєкосистем, задіяних в сільськогосподарській і тісно пов'язаній з нею діяльності.

3. Серед основних періодів трансформації предмета аграрного права в контексті реформування аграрних відносин з метою сталого розвитку аграрної сфери виділяються наступні: 1990 – 1996 рр. – модернізація аграрних відносин, пов'язана з початком аграрної реформи; 1996 – 2005 рр. – перетворення традиційних виробничих аграрних відносин й формування аграрного сектору ринкового типу; 2005 – 2014 рр. – інтенсифікація розвитку міжнародних аграрних відносин, зумовлена членством України у Світовій організації торгівлі й започаткуванням процесів євроінтеграції; з 2014 р. дотепер – формування та впровадження економіко-правової концепції сталого розвитку аграрної сфери в умовах асоціації України з Європейським Союзом.

4. Предмет аграрного права України являє собою суспільні відносини, що виникають, реалізуються й припиняються в межах аграрної сфери на підставі суб'єктивних прав і юридичних обов'язків їх суб'єктів у процесі організації та функціонування аграрного сектору економіки й аграрного ринку, формування та реалізації державної аграрної політики, а також здійснення аграрного господарювання (в тому числі в галузі рослинництва, тваринництва, аква- та марікультури, агролісівництва й сільськогосподарської біоенергетики) на засадах сталого розвитку.

5. Конститутивними ознаками предмета аграрного права, що визначають суспільну цінність аграрних відносин у процесі забезпечення сталого розвитку аграрної сфери й межі аграрно-правового регулювання, а також дозволяють сформулювати цілісне уявлення про предмет аграрного права як самостійної галузі в системі права України, доцільно вважати:

(1) цільову спрямованість аграрних відносин; (2) потребу реалізації концепції сталого розвитку аграрної сфери; (3) функціонування в державі аграрного сектору економіки; (4) наявність системних зв'язків з предметами суміжних галузей права; (5) тісний зв'язок аграрних виробничих і відносин, спрямованих на соціальний розвиток села;

(6) існування сільських територій як об'єкта правового регулювання;

(7) спрямованість аграрних відносин на реалізацію захисту конституційного права людини на достатнє та якісне харчування;

(8) наявність серед суб'єктів сільськогосподарського виробництва організаційно-правових форм сімейно-родинного типу, створення та функціонування яких потребує спеціальної правової регламентації;

(9) гарантування нормами аграрного права паритетності умов соціально- економічного розвитку міст і сільських територій; (10) неможливість сільськогосподарського виробництва без

використання природних ресурсів і живих організмів, а також незамінність продукції сільського господарства в життєдіяльності людини; (11) наявність окремого напрямку державної політики, а саме аграрної; (12) пріоритетність відносин у сфері соціального розвитку села.

6. У системі предмета аграрного права доцільно виділяти такі елементи, як предмет аграрно-правової норми, предмет аграрно-правового інституту й предмет галузі аграрного права. До основних елементів аграрних відносин як структуроутворюючих складників предмета аграрного права належать: а) суб'єкти аграрних відносин; б) об'єкти, з приводу яких ці відносини виникають, реалізуються й припиняються; в) зміст аграрних відносин; г) сфера, в якій функціонують останні; д) спільна мета, що об'єднує суб'єктів аграрних відносин в межах своєї діяльності – налагодження сталого сільськогосподарського виробництва, участь у формуванні економічно ефективного та соціально спрямованого аграрного сектору економіки й забезпечення продовольчої безпеки населення держави.

7. Класифікацію сучасних аграрних відносин як предмета аграрного права України доцільно проводити за наступними критеріями: а) рівень правової регламентації; б) ступінь однорідності; в) спосіб державного впливу на аграрні відносини; г) об'єктний та суб'єктний склад відносин; д) тривалість їх функціонування; е) локалізацію; є) напрями державної аграрної політики; ж) види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; з) цільову спрямованість; и) галузі аграрного сектору.

8. Перспективним напрямом удосконалення правової регламентації аграрних відносин виступає реформування аграрного законодавства України з метою закріплення механізму правового регулювання суспільних відносин, завдяки виникненню і реалізації яких стають можливими: а) відродження депресивних сільських територій; б) забезпечення сталого розвитку таких територій; в) диверсифікація сільськогосподарської діяльності; г) стимулювання розвитку сільськогосподарських біотехнологій; д) розвиток агролісівництва; е) функціонування сільськогосподарської біоенергетики; є) здійснення державно-приватного партнерства в аграрній сфері тощо.

9. Під сталим розвитком сільських територій як елементом предмета аграрного права слід розуміти суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією державою комплексу економічних, соціальних, екологічних, інституційних і правових заходів, мета яких полягає в забезпеченні й подальшому підтриманні стабільного соціально- економічного зростання рівня розвитку сільських територій, зайнятості та якості життя сільського населення з одночасним збереженням природних ресурсів і формуванням безпечного життєвого середовища в сільській місцевості. Дефініцію «сталий розвиток сільських територій» доцільно закріпити в чинному Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України».

10. Відносини у сфері агролісівництва входять до складу аграрних відносин, які

виникають, реалізуються та припиняються в процесі організації, управління й безпосереднього здійснення суб'єктами господарювання виробництва сільськогосподарської продукції рослинного походження для власного споживання та/або її реалізації (у тому числі для переробки на харчову продукцію або сировину) з використанням лісових багаторічних рослин на основі сталого землекористування.

11. Аграрні інформаційні відносини як складова предмета сучасного аграрного права виникають і функціонують з приводу:

(1) забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам доступу до окремих видів необхідної їм інформації; (2) інформаційного обміну в процесі функціонування системи моніторингу аграрного ринку;

(3) розвитку системи сільськогосподарського дорадництва;

(4) міжнародного інформаційного співробітництва в аграрній сфері.

12. Біоенергетичні відносини в структурі предмета аграрного права України виступають невід'ємним компонентом аграрної сфери, а їх виникнення та реалізація сприятиме розвитку аграрного сектору й підвищенню енергетичної незалежності держави.

13. З метою забезпечення ефективної правозастосовної практики регулювання аграрних суспільних відносин запропоновано внести зміни до Класифікатора галузей законодавства України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 2 червня 2004 р. № 43/5, в частині назви розділу «Сільське господарство та агропромисловий комплекс» в наступній редакції: «Аграрне законодавство».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Савельєва О. М. Щодо меж предмета правового регулювання аграрного права України / О. М. Савельєва // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України : Серія «Право» / ред. кол. : Д. О. Мельничук (голова) та ін. – Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2013. – Вип. 182. – Ч. 2. – С. 61 – 68.

2. Савельєва О. М. Сучасні підходи до визначення предмета аграрного права України / О. М. Савельєва // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Економічна теорія та право / ред. кол. : А. П. Гетьман та ін. – Харків : Право, 2013. – № 4 (15). – С. 341 – 351.

3. Савельєва О. М. До питання про перспективи розвитку аграрного права України в умовах забезпечення сталого розвитку аграрного сектору / О. М. Савельєва // Право і суспільство. – 2014. – № 1 – 2. – С. 107 – 111.

4. Савельєва О. М. До питання про особливості предмета аграрного права / О. М. Савельєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. –

2014. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 30 – 34.

5. Савельєва Е. Н. Актуальные правовые вопросы обеспечения устойчивого развития аграрных производственных отношений в Украине / Е. Н. Савельєва // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов (г. Курск, РФ). – 2014. – № 2. – С. 44 – 47.

6. Савельєва О. М. Стратегічні напрямки розвитку аграрного права України / О. М. Савельєва // Право і суспільство. – 2014. – № 6-1. – Ч. 2. – С. 148 – 152.

7. Савельєва О. М. Актуальні правові проблеми функціонування сільських територій в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Савельєва // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 2 (6). – Режим доступу : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63416/58829>. – Заголовок з екрана.

8. Савельєва О. М. Про пріоритетні напрямки розвитку аграрних відносин в Україні / О. М. Савельєва // Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права : зб. матер. «круглого столу» (м. Харків, 24 травня 2013 р.) / за ред. М. В. Шульги, Д. В. Саннікова. – Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. – С. 116 – 117.

9. Савельєва О. М. Про концепцію регулювання відносин в сфері сталого розвитку сільських територій в Російській Федерації та Польщі : позитивний досвід для України / О. М. Савельєва / Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Дванадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 8 – 9 листопада 2013 р.) : [у 4-х ч.] – Ч. 1. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 177 – 178.

10. Савельєва О. М. Про забезпечення сталого сільськогосподарського виробництва як предмет правового регулювання / О. М. Савельєва // Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права : матер. «круглого столу» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Харків : Право, 2013. – С. 326 – 328.

11. Савельєва О. М. Сучасна агросфера та перспективи розвитку аграрного права / О. М. Савельєва // Верховенство права та правова держава : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16 – 17 травня 2014 р.). – Ужгород : Ужгородський нац. ун-т, 2014. – С. 160 – 162.

12. Савельєва О. М. Правові питання відродження депресивних сільських територій в Україні / О. М. Савельєва // Фактори юридичного прогресу: наука та практика : матер. Міжнар. наук. конгресу (м. Базель, 16 травня 2014 р.). – Базель : «Consensus omnium», 2014. – С. 102 – 106.

13. Савельєва О. М. Про приватноправові засади регулювання відносин в аграрному секторі України / О. М. Савельєва // Розвиток організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі : матер. «круглого столу» (м. Харків, 13 червня 2014 р.) / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Харків : Оберіг, 2014. – С. 158 – 160.

14. Савельєва О. М. Щодо класифікації аграрних відносин в Україні / О. М. Савельєва // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Тринадцяті осінні юридичні

читання» (м. Хмельницький, 14 – 15 листопада 2014 р.) : [у 3-х ч.]. – Ч. 3. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2014. – С. 90 – 91.

15. Савельєва О. М. Деякі правові аспекти розвитку агро-виробничих відносин в Україні у XXI сторіччі / О. М. Савельєва // Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти : матер. «круглого столу» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. – С. 290 – 293.

16. Савельєва О. М. Про сучасний предметно-правовий підхід до забезпечення сталого розвитку сільських територій в Україні / О. М. Савельєва // Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 50-ій річн. створ. Дон. нац. ун-ту та 30-ій річ. створ. каф. госп. права Дон. нац. ун-ту (м. Вінниця, 14 – 15 травня 2015 р.) / за заг. ред. А. Г. Бобкової. – Вінниця : ДонНУ, 2015. – С. 312 – 314.

17. Савельєва О. М. Щодо розвитку аграрних інформаційних відносин як складової предмета сучасного аграрного права / О. М. Савельєва // Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного і екологічного права : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 – 23 травня 2015 р.) / за заг. ред. проф. В. М. Єрмоленка. – Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2015. – С. 181 – 185.

18. Савельєва О. М. До питання про правову природу відносин в сфері агролісівництва / О. М. Савельєва // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Чотирнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 23 – 24 жовтня 2015 р.) : [у 2-х ч.]. – Ч. 2. – Хмельницький : Хмельницький ун-т управління та права, 2015. – С. 44 – 45.

19. Савельєва О. М. Агросфера як інтегрований об'єкт аграрного та природоресурсного права / О. М. Савельєва // Природоресурсне право в системі права України : історія, сьогодення, перспективи : зб. матер. круглого столу (м. Харків, 30 – 31 жовтня 2015 р.) / за заг. ред. М. В. Шульги. – Харків : Оберіг, 2015. – С. 166 – 168.

20. Савельєва О. М. Відносини в сфері сільськогосподарської біоенергетики як складова предмета аграрного права України / О. М. Савельєва // Малиновські читання : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 13 – 14 листопада 2015 р.). – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2015. – С. 96 – 97.

АНОТАЦІЯ

Савельєва О. М. Предмет аграрного права України в умовах сталого розвитку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. –

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено з'ясуванню сутності предмета аграрного права України в умовах сталого розвитку. Автором у результаті дослідження уточнено поняття та встановлено структуру предмета аграрного права України в умовах забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, а також періоди його трансформації; визначено межі предмета аграрного права; встановлено вплив права Європейського Союзу на формування предмета сучасного аграрного права України; здійснено правовий аналіз і проведено класифікацію сучасних аграрних відносин; запропоновано основні напрями вдосконалення правової регламентації сучасних аграрних відносин.

На підставі проведеного дослідження внесено пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: предмет аграрного права, аграрна сфера, аграрне право, аграрні відносини, сільське господарство, аграрний сектор, сталий розвиток.

АННОТАЦИЯ

Савельева Е. Н. Предмет аграрного права Украины в условиях устойчивого развития. –

На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.06 – земельное право; аграрное право; экологическое право; природоресурсное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена выяснению сущности предмета аграрного права Украины в условиях устойчивого развития. В диссертационной работе усовершенствована дефиниция конструкции «предмет аграрного права Украины», определены основные периоды его трансформации в контексте реформирования аграрных отношений с целью их устойчивого развития. Раскрыта структура предмета аграрного права, определены его границы и взаимосвязь с предметами смежных отраслей в отечественной системе права. Установлено влияние права ЕС на формирование предмета современного аграрного права Украины.

Аргументировано, что реализация общемировой концепции устойчивого развития является объективным фактором трансформации предмета аграрного права Украины в связи с выполнением нашей страной международных правовых обязательств в аграрной сфере.

Доказано, что в условиях государственного реформирования аграрного сектора экономики объективно происходит и трансформация предмета аграрного права Украины. В то же время главными в его системе остаются отношения в сфере производства (традиционного, органического, с использованием генетически модифицированных организмов), переработки,

хранения, сбыта, экспорта и импорта качественной и безопасной сельскохозяйственной продукции, а также пищевых продуктов из неё производителями такой продукции.

Обосновано, что в системе предмета аграрного права целесообразно выделять такие составляющие, как предмет аграрно- правовой нормы, предмет аграрно-правового института и предмет отрасли аграрного права. В свою очередь основными элементами структуры аграрных отношений являются: а) субъекты аграрных отношений; б) объекты, по поводу которых эти отношения возникают, реализуются и прекращаются; в) содержание аграрных отношений; г) сфера, в которой функционируют аграрные отношения, – аграрная сфера; д) цель, которая объединяет субъектов аграрных отношений в пределах своей деятельности – налаживание устойчивого сельскохозяйственного производства, формирование эффективного, социально направленного, экологически безопасного аграрного сектора экономики и обеспечение продовольственной безопасности государства.

Проведены правовой анализ и классификация современных аграрных отношений как элементов предмета аграрного права Украины в условиях устойчивого развития аграрной сферы, в частности, отношений: по поводу возрождения и обеспечения устойчивого развития сельских территорий, в сфере агролесоводства, сельскохозяйственных биоэнергетических, аграрных информационных и других.

Аргументировано, одним из перспективных направлений совершенствования правовой регламентации аграрных отношений выступает реформирование аграрного законодательства Украины. С этой целью предлагается закрепление механизма правового регулирования общественных отношений, реализация которых направлена на: а) возрождение депрессивных сельских территорий; б) обеспечение устойчивого развития таких территорий; в) диверсификацию сельскохозяйственной деятельности; г) стимулирование развития сельскохозяйственных биотехнологий; д) развитие агролесоводства; е) функционирование сельскохозяйственной биоэнергетики; е) осуществление государственно-частного партнёрства в аграрной сфере и т. д.

На основании проведённого исследования внесены предложения по усовершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: предмет аграрного права, аграрная сфера, аграрное право, аграрные отношения, сельское хозяйство, аграрный сектор, устойчивое развитие.

SUMMARY

Savelieva O. M. The subject matter of the agrarian law of Ukraine in condition of sustainable development. – On the right for a manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the Candidate of Legal Sciences on specialty 12.00.06 – Land Law; Agrarian Law; Environmental Law; Natural Resources Law. – Yaroslav Mudryi

National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2016.

The thesis is devoted to clarify the essence of the subject matter of the agrarian law of Ukraine in conditions of sustainable development. The author clarified the meaning and structure of the subject matter of the agrarian law of Ukraine in conditions of sustainable development; defined the periods of its transformation; identified the bounds of the subject matter of the agrarian law of Ukraine; considered the influence of European Union law on the existing subject matter of the agrarian law of Ukraine; analyzed the historical and legal aspects of forming of information about the existing agrarian relations; argued the proposal about the necessity of improvement legal regulation of modern agrarian relations.

On the background of the conducted research the proposals for amending the current legislation were formed.

Key words: the subject matter of the agrarian law, agrarian sphere, agrarian law, agrarian relations, agriculture, agrarian sector, sustainable development.

Відповідальний за випуск:

кандидат юридичних наук, доцент Т. В. Курман

Підписано до друку 20.12.2016 р. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.

Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам № 1620

Друкарня

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77